

Pázmány P. sétány 1/C Budapest

Phone/Fax: (36-1) 372 2924

The web site of the colloquium: <http://philosophy.elte.hu/colloquium>

Philosophy of Science Colloquium

Room 1.817 (1st floor) Monday 4:00 PM

New venue:

**Pázmány P. sétány 1/C (next building, down to
Lágymányosi bridge) Room 1.817 (1st floor)**

February 2006

6 February 4:00 PM 1st floor 1.817

Language: *Hungarian*

István Faragó-Szabó

Institute for Philosophy, Eötvös Loránd University, Budapest

Szkeptikus volt-e Berkeley?

(Was Berkeley a sceptic?)

Előadásom témája: az illúzió-argumentum szerepe Berkeley filozófiájában. E szerepet megvilágítandó egy rövid vázlatban a szkepticizmust, mint a 17 sz. uralkodó *ideológiáját* mutatom be, minthogy a kontextus legalább érintőleges ábrázolása nélkül majdhogynem lehetetlen megérteni a korszak filozófusainak beteges ácsingózását az emberi tudás megalapozhatóságának bizonyítására.

Descartes érvelése közismert. Sarkalatos törekvése kimutatni, hogy az illúzió-, az álom- és a démon-argumentum elfogadása mellett is lehetséges kétségbevonhatatlan és bizonyos módon legalább egy valamit tudnunk: azt, hogy *cogito ergo sum*. Kevésbé ismert viszont, hogy a többnyire „szubjektív idealistaként”, elkönyvelt Berkeley is komoly erőfeszítéseket tett e veszélyesnek ítélt nézetrendszer megcáfolására. Legfőbb állításom az, hogy ugyan kortársai és az utókor nagyjai is súlyosan elmaraszthatónak találták a szkepticizmus vádjában, ez a vád szokásos formájában teljességgel légből kapott.

Descartes a „Válj skeptikusabbá a skeptikusnál, hogy megmutasd: lehetetlen skeptikusnak lenned!” stratégiáját tartotta célravezetőnek. Berkeley szerint a cél eléréséhez szükségtelen ilyen mesterkéltség megoldáshoz folyamodnunk. Az a magától értetődő bizonyosság, amivel a józan ítéletű emberek elutasítják a szkeptikus érveket, arra utal, hogy bíznak érzékszerveikben. Ebből a megfigyeléséből azután arra következtet, hogy amit észlelünk mindig reális, azaz valóban létezik, s amit észlelünk, az ideákat, közvetlenül észleljük. E premissza az *esse est percipi* elv egyik fő pillére, és ugyan nem vet jó fényt rá, de érdemes megemlíteni, hogy előkép gyanánt szolgált az érzet-adat elméletnek, a 20. század egyik karakteres ismeretelméleti elképzelésének is.

Bizonyításához Berkeley óriási eszköztárat (filozófustól szokatlan módon olykor a tapasztalatból vett kellékeket is) mozgósít. Ezek között kulcsszerepet játszik az illúziós szituációkból szokásosan levont konklúziók átértelmezése, és amely szerinte még annak a szélsőséges esetnek a magyarázatát is lehetővé teszi mikor egy és ugyanazon dolog azonos időben ugyanazon személy számára, azonos érzékszerv használatával különböző. A végeredmény némileg bizarr: ha Berkeley előfeltevéseit elfogadjuk, menthetetlenül el kell fogadnunk azt is, hogy az illúzió-argumentumot vele szemben meg sem lehet fogalmazni.

És ezen a ponton mintegy retrospektíve érdemes újragondolni kritikusaik ellenvetéseit, akik a gyanakodva figyelték a szkepticizmus eltüntetésének nagy bűvészműtávját.

13 February 4:00 PM 1st floor 1.817

Language: *English*

Miklós Rédei

HPS, Eötvös Loránd University, Budapest

Excerpts from John von Neumann's letters

If influence of a scientist is interpreted broadly enough to include impact on fields beyond science proper then John von Neumann was probably the most influential mathematician who ever lived: not only did he contribute to almost all branches of modern mathematics and created new fields but he also changed history after the second World War by his work in computer design and by being a sought-after technical advisor to the post-war military-political establishment of the U.S.A. The talk will highlight some episodes in von Neumann's life and work by presenting quotations from his letters recently published in the volume. (*John von Neumann: Selected Letters*, M. Rédei (ed.), American Mathematical Society and London Mathematical Society, 2005).

20 February 4:00 PM 1st floor 1.817

Language: *English*

Gábor Hofer-Szabó

*Department of History and Philosophy of Science, University of Cambridge
Collegium Budapest*

Bell inequalities from separate common causes?

Standard derivations of the Bell inequalities assume a *common* common cause system that is a common screener-off for all correlations and some additional assumptions concerning locality and no-conspiracy. In a recent paper (Graßhoff et al., 2005) Bell inequalities have been derived *via* separate common causes assuming perfect correlation between the events. In the paper it will be shown that this separate-common-cause-model implies a *common* common cause system and hence it does not regard as a *genuine* separate-common-cause-type derivation. However, assuming non-perfectly correlating pairs of events a *genuine* separate-common-cause-type derivation of the Bell inequalities can be given. Moreover, this derivation renders Szabó's (2000) conjecture concerning the non-existence of a local, non-conspiratorial, separate-common-cause-model for the EPR, experimentally testable.

References

Grasshoff, G., S. Portmann, A. Wüthrich (2005). "Minimal Assumption Derivation of a Bell-type Inequality," *The British Journal for the Philosophy of Science*, **56**, 663-680.

Hofer-Szabó, G., M. Rédei, L. E. Szabó (1999). "On Reichenbach's Common Cause Principle and on Reichenbach's Notion of Common Cause," *The British Journal for the Philosophy of Science*, **50**, 377-399.

Hofer-Szabó, G., M. Rédei, L. E. Szabó (2002). "Common Causes are not Common Common Causes," *Philosophy of Science*, **69**, 623-633.

Hofer-Szabó, G., M. Rédei (2004). "Reichenbachian Common Cause Systems," *International Journal of Theoretical Physics*, **34**, 1819-1826.

Hofer-Szabó, G., M. Rédei, I. San Pedro (2006). "Challenging a Recent Minimal Assumption Derivation of a Bell-type Inequality," forthcoming in *The British Journal for the Philosophy of Science*.

Hofer-Szabó, G. (2006). "Separate- versus *Common*-Common-Cause-Type Derivations of the Bell Inequalities," (forthcoming).

Reichenbach, H. (1956). *The Direction of Time*, University of California Press, Berkeley.

Szabó, L. E. (2000). "On an Attempt to Resolve the EPR-Bell Paradox via Reichenbachian Concept of Common Cause," *International Journal of Theoretical Physics* , **39**, 911.

27 February

No seminar session! Reason: CEU Philosophy Department program

The colloquium is open to everyone, including students, visitors, and faculty members from all departments!

The 60-minute lecture is followed by a 10-minute break. Then we hold a 30-60-minute discussion. The participants may comment on the talks and are encouraged to initiate discussion through the Internet. The comments should be written in the language of the presentation.

The organizer of the colloquium: László E. Szabó (email: leszabo@philosophy.elte.hu)